

Als de storm losbarst in de speelzaal...

De pedagogische kracht van de spelles

‘Het stormt!’

In een fractie van een seconde rennen peuters naar hun veilige huisje. Ze lachen, roepen, schuiven zelf stoeltjes opzij om sneller te zijn. Even daarvoor waren ze nog reuzen met zware stappen. Daarna veranderden ze in kabouters met snelle sprongetjes. En straks zitten ze in een kring en blazen ze een veertje zo zacht mogelijk van hun hand.

‘Wat gebeurt hier eigenlijk?’

Meer dan alleen bewegen. Hier zie je hoe jonge kinderen zich ontwikkelen met hun hele lijf.

Met de ‘Windwaaiers spelles’ is het organiseren van een spelles heel eenvoudig.

Spel als krachtige didactische vorm

Een spelles is een gestructureerde activiteit waarin kinderen spelenderwijs groeien door te bewegen, samen te werken en plezier te maken. De les heeft een herkenbare opbouw. Je begint met een inleiding, daarna volgt een dansspel, vervolgens een actiespel zoals een tik- of estafettespel en tot slot een rustige afsluiting met een stiltespel.

Wanneer je de spellen inbedt in een fantasieverhaal, beleven kinderen het spel intenser en blijven ze betrokken.

Die volgorde is niet willekeurig. De inleiding activeert en verbindt de groep. Het dansspel brengt ritme, zang en gezamenlijk bewegen. Het actiespel voegt spanning en regelvorming toe. De afsluiting helpt kinderen weer tot rust te komen en hun energie te reguleren.

Wetenschappelijke inzichten

Recente inzichten uit ontwikkelingspsychologie en bewegingsonderzoek benadrukken hoe sterk denken, voelen en bewegen met elkaar samenhangen. De WHO-richtlijnen voor jonge kinderen, recente Nederlandse visies op het jonge kind van SLO en onderzoek naar embodied cognition laten zien dat cognitieve, sociale en motorische ontwikkeling niet los van elkaar plaatsvinden. Ze versterken elkaar juist in spel en beweging.

Met andere woorden: bewegen is geen onderbreking van ontwikkeling. Het is er een wezenlijk onderdeel van.

De inleiding: samen in beweging komen

Elke spelles begint met een inleiding. Dat lijkt eenvoudig, maar juist hier gebeurt iets wezenlijks. In de opwarmer komt de groep samen in beweging. Kinderen stemmen zich af op de ruimte, op elkaar en op de professional. Een eenvoudige oproep als “De zon schijnt!” of “We lopen als reuzen” activeert niet alleen het lijf, maar ook de verbeelding en de gezamenlijke aandacht.

De inleiding helpt kinderen om over te stappen van het vrije spel of de dagelijkse routine naar een gezamenlijke activiteit. Het is een moment waarop de groep samenkomt en de aandacht zich richt op wat gaat volgen. Zulke startmomenten vergroten de betrokkenheid en ondersteunen de zelfregulatie.

Vanuit die gezamenlijke focus kan de spelles zich verder ontwikkelen: eerst in ritme en samenzang, daarna in spel met regels en lichte spanning.

Zingen en dansen in de kring

In de tweede stap van de spelles staat het dansspel centraal. Niet als losse muziekactiviteit, maar als gezamenlijk zingen en bewegen in een duidelijke structuur. Denk aan een eigentijds volksdansje in de kring. Hand in hand naar binnen lopen, weer naar buiten bewegen, draaien bij het refrein, elkaar aankijken en samen op de maat bewegen.

Zingen ondersteunt taalontwikkeling. Ritme geeft houvast. Herhaling creëert veiligheid. Samen dansen versterkt het groepsgevoel. Onderzoek naar muzikale interactie bij jonge kinderen laat zien dat gezamenlijke zang- en beweegactiviteiten bijdragen aan sociale afstemming en emotionele balans.

In het dansspel oefenen kinderen zonder dat ze het zo noemen belangrijke vaardigheden: luisteren, volgen, leiden, wachten, afstemmen. Precies wat zij nodig hebben om samen te spelen en te groeien.

Spanning binnen veilige grenzen

In het actiespel verschijnt vaak een lichte spanning. Een tikspel met een veilig huisje. Een oversteek van de ene naar de andere kant. Een rolverdeling tussen reus en kabouter.

Jonge kinderen hebben veiligheid nodig om zich te kunnen ontwikkelen. Tegelijkertijd zoeken ze kleine uitdagingen op. Onderzoek naar risicospel in de afgelopen jaren laat zien dat kinderen binnen overzichtelijke en gecontroleerde spanningssituaties leren omgaan met opwindning, hun impulsen reguleren en rekening houden met anderen.

Het zogenaamde bedreigde gebied is niet het doel van het spel. Het veilige huisje is minstens zo belangrijk. Juist de combinatie van duidelijke regels en een veilige terugplek helpt kinderen om spanning te verdragen en weer tot rust te komen. Dat vraagt bewust handelen van de professional. Het is een vorm van pedagogische afstemming die al generaties lang wordt toegepast. Misschien is dat wel waarom kleuterjuffen dit vroeger al deden. In de lijn van Fröbel werd spel gezien als de natuurlijke leerweg van het jonge kind. Spel met regels, rollen en verbeelding helpt kinderen de wereld ordenen en begrijpen.

Fantasie als motor van betrokkenheid

Wanneer een kind een vogel wordt die naar zijn nest vliegt, of een kabouter die sluipt, zie je de concentratie toenemen. Fantasie vergroot de betrokkenheid en verdiept het spel. Vygotsky beschreef hoe een denkbeeldige situatie kinderen helpt om boven hun actuele niveau uit te stijgen.

Tegelijkertijd vraagt fantasie om nabijheid en begeleiding. Voor jonge peuters kan spanning groot aanvoelen. Daarom zijn duidelijke kaders, herkenbare begin- en eindmomenten en de nabijheid van de professional zo belangrijk. Binnen die veilige structuur durven kinderen groot te spelen. En in dat spel oefenen zij vaardigheden die zij later nodig hebben in school en samenleving.

Zoals wij het vaak zeggen wanneer we samen ontwikkelen: het gaat niet om drukte organiseren, maar om ruimte creëren waarin spel betekenis krijgt.

Windwaaier Spelles

Met de Windwaaier Spelles krijgt deze rijke traditie een eigentijdse vertaling. De opbouw is eenvoudig en herkenbaar. Je kiest een opwarmer als inleiding, een dansspel waarin wordt gezongen en bewogen, een actiespel met duidelijke rollen en veilige zones, en een stiltespel als afronding. Met slechts enkele basismaterialen ontstaat een complete bewegingsactiviteit. De kaarten zijn los inzetbaar als tussendoortje, maar vormen samen een doordachte spelles. Zo ondersteunen we pedagogisch professionals en leerkrachten in groep 1 en 2 om jonge kinderen veiligheid én uitdaging te bieden.

Piep verstopt zich

Materiaal

• Stoelen, kussens, een tafel of kast

Opwarmer

De kinderen lopen door de ruimte.

Roep: 'Piep verstopt zich!'

Iedereen maakt zich klein en verstopt zich achter of onder een voorwerp in de zaal.

Na een paar tellen roep je: 'Daar is Piep weer!'
De kinderen komen tevoorschijn en zwaaien.

Opwarmer (oranje kader)

Ik ben Pippa

Materiaal

• Handpop Pippa, Bonno en vingerpopje Piep
• Liedje 'Ik ben Pippa' uit de muziekbibliotheek van Piramide

Dansspel

Zing samen het lied 'Ik ben Pippa, jippie jippie jee!' De kinderen klappen in de handen en bewegen vrolijk mee in de kring.

Daarna zing je een nieuwe variatie van het lied:

- Ik ben Bonno, stamp op de grond! → kinderen stampen stevig mee.
- Ik ben Piep, fladder met je arm! → kinderen fladderen zacht als vogeltjes.

De handpoppen doen de beweging voor.
Herhaal de coupletten in afwisseling.

Dansspel (geel kader)

Piep vliegt naar haar nest

Materiaal

• Een aantal hoepels of matjes als nesten

Actiespel

De kinderen zijn vogeltjes zoals Piep. Ze vliegen van het ene nest naar het andere.

In het midden sluipt een poes (tikker). De poes mag alleen in het midden tikken.

Als je getikt bent, ga je even rusten in een nest. Daarna mag je weer meedoen. Wijs meer poezen aan om het spannender te maken.

Actiespel (groen kader)

De vlinder

Ga rechtop zitten met je voetzolen tegen elkaar. Laat je knieën uit elkaar vallen. Pak je voeten vast. Beweeg met je knieën op en neer als een vlinder.

Stiltespel (blauw kader)

'Windwaaiers spelles' van Piramide bestaat uit 55 kaarten.
(De Rolf Groep, artikelnummer 5358971)

Terug naar de kring

De storm is gaan liggen. In het midden zit een kind met een veertje op zijn hand. Hij blaast voorzichtig. De anderen kijken aandachtig toe.

Energie en rust wisselen elkaar af. Spanning en ontspanning volgen elkaar op. Samen bewegen, samen zingen, samen spelen.

En misschien is dat wel de kracht van de spelles. Ze verbindt wat bij jonge kinderen nooit los van elkaar hoort: spel, muziek, beweging en ontwikkeling.

Literatuur

- Bodrova, E., & Leong, D. J. (2015). *Vygotskian and post-Vygotskian views on children's play*. *American Journal of Play*, 7(3), 371–388.
- Diamond, A. (2013). *Executive functions*. *Annual Review of Psychology*, 64, 135–168. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-113011-143750>
- Sandseter, E. B. H., Kleppe, R., & Sando, O. J. (2021). *Risky play and children's development: A systematic review*. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(14), 7602. <https://doi.org/10.3390/ijerph18147602>
- SLO. (2021). *Spel en ontwikkeling bij het jonge kind*. Stichting Leerplanontwikkeling.
- World Health Organization. (2019). *Guidelines on physical activity, sedentary behaviour and sleep for children under 5 years of age*. WHO.
- World Health Organization. (2022). *Global status report on physical activity 2022*. WHO.

Over de auteurs:

Brenda van Rijn en Gerreke Gierveld-Oordt zijn onderwijsontwikkelaars voor Rolf en Piramide Nederland bij de Rolf groep. Piramide is al jaren een veelgebruikt programma voor voor- en vroegschoolse educatie.